

1 TOEVAL

LORE - BRUSSEL 2016

Ze zat op de voorste stoel om de duizeligheid te vermijden die haar altijd overviel wanneer ze het openbaar vervoer nam, vooral bij het kijken op haar telefoon of als de bus in de tegenovergestelde richting reed. Naast haar stond een jongeman. Hij wachtte totdat iemand uit zijn stoel zou opstaan om dichterbij te zitten.

Hij begon een praatje. Hun stemmen klonken zacht totdat het gesprek een serieuze wending nam en beetje bij beetje luider werd. Haar intonatie trok mijn aandacht. “Het leven is hard”, vond ze.

Hoewel die vluchtige zinnen precies mijn gevoelens uitdrukten, deed haar toon mij huiveren waardoor ze al mijn aandacht kreeg. Een eigenwijs timbre in haar stem gaf me de indruk dat het leven haar onrecht had gedaan, net zoals het mij recentelijk geen recht had gedaan. Uit het gesprek maakte ik op dat zij net als ik gescheiden was. Als ik nu met haar zou praten dan kreeg ze mijn eerlijke mening over sociale druk: “We worden hypocriet ten behoeve van onszelf. En er is niets nog moeilijker dan dat. We zijn de vruchten van een maatschappij die we niet hebben gekozen en dat gaat ten koste van ons geluk en onze keuzevrijheid, terwijl wij die maatschappij nauwelijks beïnvloeden.”

Ik wilde met hen meepraten, maar dat zou raar zijn. De twee afluisteren was ook niet mijn bedoeling. Ik luisterde niet expres mee toen het gesprek spannend begon te worden. En ook niet toen Sarah emotioneel werd en de jongen van tijd tot tijd wat mompelde met neergeslagen blik.

Beiden spraken Arabisch, een taal die ik vijftien jaar geleden leerde toen ik naar Jordanië, Syrië en Palestina reisde. Ondanks de moeilijkheid ervan, of wat heel moeilijk leek in het begin, spreek ik het nu vloeiend en oogst ik met genot de vruchten van al dat leren. Al van kindsbeen af ben ik, als Belgische dol op de Arabische taal, hetgeen verbazing opriep bij mijn familie. Een deel van mijn vaders kant was afkomstig uit Italië. Mijn opa was vanuit Italië naar België geëmigreerd waar hij zich settelde met zijn vrouw en uiteindelijk zes kinderen kreeg. Ze spraken thuis Italiaans, maar mijn vader trouwde met een Belgische vrouw en omdat hij vanwege zijn werk vaak weg was, spraken wij de taal niet. Wanneer hij er wel was spraken we Frans.

Na mijn middelbare school wilde ik graag een nieuwe taal leren en koos iets moeilijks, compleet verschillend van mijn Belgische cultuur. Met letters die van rechts naar links worden geschreven. Het was een extra uitdaging omdat mijn familie wilde dat ik Italiaans ging studeren. Ik sprak geen woord Italiaans, zoals vaak gebeurde met de tweedegeneratieallochtonen. Ze raken beetje bij beetje hun oorspronkelijke identiteit kwijt terwijl de zomervakantie het enige was dat hen nog bond met het moederland. Later besepte ik dat mijn keuze om géén Italiaans te leren een onopzettelijke wraak was op mijn vader die zijn taak had verloochend zijn moedertaal aan ons door te geven.

De bus stopte en een aantal mensen stapte in en uit terwijl de jonge vrouw nog steeds haar standpunt verdedigde. De jongeman met wie ze babbelde leek verliefd. Hij wilde haar stemming niet verpesten door haar ideeën tegen te spreken en beperkte zich tot het maken van wat gebaren, hoewel zijn lichaam zijn ware gedachten blootgaf. Ze had het niet in de gaten omdat ze druk aan het praten was. Hij leek soms in gedachten verzonken, ongeïnteresseerd in wat ze zei, alsof hij haar met zijn ogen opat.

Een aantrekkelijke vrouw met honingkleurige ogen, een lichtbruine huid en donkerbruin haar. Ik wist niets van deze persoonlijkheid behalve wat ze op dat moment zei en haar naam die de jongen snel zou uitspreken. Ze kwam eigenwijs over. De manier waarop ze zat en hoe ze praatte, wees op haar intelligentie en strijd lust waarmee ze of een goede, of uitdagende indruk zou achterlaten. Haar scherpe gelaatstrekken misleidden wie haar zag, haar zingende stem zorgde voor kippenvel bij de jongen die duidelijk van zijn sokken was geblazen. Hij deed geen noemenswaardige moeite zijn emoties te verbergen.

Het leek er niet op dat die arme jongen het lang zou volhouden, alsof hij extra kracht nodig had om naast haar te blijven staan. Dat hij niet bij haar paste, was duidelijk en zij beseftte dat. Ze wist ook dat hij haar leuk vond waardoor ze rechtstreeks oogcontact vermeed. Ze zocht in het tasje naar haar agenda, schreef er iets in en sloot hem voorzichtig.

“Hoe ging het sollicitatiegesprek dat je laatst had?” vroeg hij.

Om alle details te kunnen vertellen, ging ze er goed voor zitten. Met een oplettende blik keek ze hem aan: “Ik ben zonder hoofddoek naar het kantoor personeelszaken van

de moskee in Brussel gegaan. Daar kreeg ik een warm welkom van een Arabische sjeik!”

Hij lachte lang en vol plezier en vroeg: “Een warm welkom?”

Haar melodieuze stem kreeg een emotionele toon: “De Arabische sjeik keek me niet aan. Hij staaarde wat naar iets rechts van hem. Ik wachtte op zijn aandacht, maar hij zag me niet staan.”

“Misschien was hij met iets belangrijks bezig.”

“Hij keek me niet aan. Als aan de grond genageld bleef ik voor hem staan, zonder te bewegen of iets te zeggen, wachtend op het begin van een normaal gesprek. Het bleef stil.”

“En jij?” ging de jongen verder.

“Ik bleef daar lang staan en zag in dat hij er niet van onderuit kon muizen, dus het gesprek herbegon.”

“Ja en dan?”

“‘Ga je gang’, klonk het. Hij negeerde mijn bitterheid en ik vroeg onomwonden: ‘Krijg ik een bijzondere behandeling omdat ik geen hoofddoek draag? Kunnen we mensen echt met overhaaste vooroordelen beoordelen op hun kleding. De Islam die ik ken is een religie van gelijke behandeling, niet van negeren.’ En dat ik uit respect voor de moskee een hoofddoek zou dragen.”

Vreemd, deze wereld van contradicties. Sarah werd afgewezen omdat ze geen hoofddoek droeg terwijl ik werd afgewezen omdat ik er wel één droeg. Zij is door haar wereld genegeerd en ik door de mijne, terwijl we in dezelfde stad wonen. Ze lijken op elkaar, ze leggen ons op wat zij willen dat wij worden. Ze staan ons niet toe te zijn wie we zijn.

Het bleef dodelijk stil tussen hen. Alleen de bus brak de stilte. Sarah stond op om bij haar halte uit te stappen. Ze zei haar vriend gedag die terug glimlachte en “dag lieve Sarah” antwoordde. Daar strandde zijn laatste poging om de sfeer tussen hen te verzachten, maar het leek erop dat de jongen geen enkele indruk op haar had achtergelaten.

Mijn wens was om verder te praten over onze werelden, maar ze stapte uit voordat ik er de kans toe had. Haar wereld leek enigszins op de mijne. Misschien durfde ik niet omdat ze zou denken dat ik haar gesprek afgeluisterd had of omdat ons gesprek te lang zou duren en de bus daar niet de geschikte plek voor was, vooral met die vriend erbij. Waarschijnlijk zou ze me dezelfde vraag stellen die iedereen mij stelt; waarom ik een hoofddoek draag terwijl ik een christelijke vrouw ben uit Europa?

Twee van mijn gewoontes zijn: inhalen wat ik aanvankelijk wilde doen maar niet heb gedaan, en me schuldig voelen omdat ik niet dapper genoeg was om het meteen te doen. Haar woorden klonken nog steeds in mijn hoofd. Mijn nieuwsgierigheid wakkerde aan. Ik wist alleen dat ze Palestijnse was en Sarah heette, maar ondanks alle technologische vooruitgang was ik niet in staat meer informatie te vinden om haar op te sporen. Ik kon alleen het duidelijke Palestijnse accent plaatsen.

Naar haar vragen bij de Palestijnse diaspora of bij de ambassade zou ook achterdocht en nieuwsgierigheid oproepen, en ik heb geen duidelijk antwoord waarom ik haar zou willen ontmoeten. Zeggen dat ik me verbonden voelde, dat we elkaar begrepen zonder woorden, was een optie. Wie zou mij geloven? Vooral omdat er grote argwaan

bestond onder Palestijnen dat er Israëliisch belang school achter die ‘vermeende’ interesse.

Bij thuiskomst opende ik mijn laptop en begon mijn zoektocht naar Sarah. Ik vergat zelfs de spulletjes die ik had gekocht op te ruimen. Op dat moment wenste ik dat de technologie nog verder was ontwikkeld zodat ik ook iemand kon vinden wanneer ik bijna niets wist van die persoon. Ik zou haar dan kunnen opsporen op basis van een beschrijving: een dromerige, impulsieve vrouw met een lichtbruine huid, die door de zon lichtjes straalde; een eigenwijze vrouw met scherpe tong, die geen verbloemde woorden gebruikte; een slanke vrouw met kort haar, hoewel in het Midden-Oosten net een lange coupe zo populair en gewild was. Ze leek zich comfortabel te voelen met haar boy-look en de donkere rouge, die ze op haar fijne lippen had gedaan. Een kleur die de scherpste van haar gelaatstreken accentueerde, lippen die lust opwekten. Het liet de aantrekkelijkheid van haar casual kleding zien, alsof ze er iets mee wilde zeggen. Een heel uur heb ik gezocht zonder ook maar één aanwijzing te vinden.

Op woensdagen kwamen Nadia en Thomas vroeg thuis van school. Ik maakte de lunch voor ons klaar. Sinds ik mijn werk verloor, was ik er helemaal voor hen. Thomas was niet de makkelijkste jongen. Hij weigerde mijn hoofddoek te aanvaarden en schaamde zich wanneer zijn vrienden mij zagen. Hij wilde zich steeds verantwoorden voor het feit dat zijn familie geen moslims waren, maar katholiek, en dat we voor het avondeten weleens varkensvlees aten. Ik heb mijn man verloren aan een blonde Russin van in de twintig. Thomas dacht dat ik hem had verloren vanwege

mijn hoofddoek, maar het begon veel eerder. Hij gebruikte de hoofddoek als excuus terwijl hij al jaren vreemdging.

Net toen ik de laatste dingen op tafel zette hoorde ik de deur dichtslaan. Het moet Thomas zijn die als eerste thuis is gekomen. Zoals altijd ging hij meteen de trap op naar zijn kamer, terwijl Nadia gewoonlijk eerst gedag zei voordat ze zich in haar kamer omkleedde. Ik liep naar zijn kamer maar net toen ik op zijn deur wilde kloppen hoorde ik hem met iemand praten, dus ging ik terug naar beneden.

Ik ging weer voor de laptop zitten, op Google zoekend naar hoe ik iemand op sociale media zou kunnen vinden. Met veel geduld probeerde ik de vele verschillende mogelijkheden. Ik meldde me aan bij pagina's die gingen over de Palestijnse kwestie en schreef me in op een aantal websites om nieuws te krijgen over allerlei activiteiten. Misschien zou ik haar daar tegenkomen.

Nadia kwam thuis en groette me zoals altijd. Vervolgens liep ze naar haar kamer en terwijl ik naar haar keek bedacht ik me hoe sterk ze op haar vader leek, met dezelfde grijze ogen en honingkleurige haren en, net zoals hij, een beetje gezet. Ze begreep en steunde me altijd, ondanks haar prille dertien jaar. Niet zelden wisselden onze rollen zich om en werd ik haar dochter terwijl ze me overweldigde met een moederlijke tederheid. Nog steeds is het een raadsel hoe ik ooit zo'n dochter heb kunnen krijgen. Mijn gevoel zegt dat ze een geschenk uit de hemel is!

Ik weet nog toen ze pas negen was en weigerde het avondeten met ons te delen omdat er vlees in het gerecht zat. Die avond besloot ze om vegetariër te worden. Ik respecteerde haar besluit meteen. Sindsdien maak ik altijd iets apart voor haar. Ze kreeg mijn steun, maar niet die van

haar vader, die vond dat ze te jong was om zo'n belangrijke beslissing te nemen. Ze steunde me op dezelfde manier. Ze zei altijd dat ik in haar keuzes vertrouwd heb en ze daarom mijn keuzes respecteerde, alhoewel ze soms moeilijk te verteren waren en we niet altijd op dezelfde lijn zaten. We kunnen niet hetzelfde zijn en het heeft ook geen zin om je omgeving te proberen veranderen. Integendeel, het is een binnenweg naar pijn en verlies.

Mijn dochter verraste me met haar ideeën. Alsof al onze ervaringen haar heel snel volwassen hebben gemaakt. Ik ben bang dat ze me dat later kwalijk zal nemen. Wel ben ik blij dat ik haar toen heb vertrouwd, want al snel bleek dat het niet zomaar een bevestiging was. Ze is nog steeds vegetariër en ik bereid nog steeds speciale maaltijden voor haar, die ik zelf ook soms eet. Ik laat haar zichzelf ontdekken, of dat nu positief of negatief uitpakt. Zo had ik ook gewild dat mijn familie dat deed. Maar ik moest vechten voor mezelf en voor hun steun en acceptatie. Dat was uitputtend. Daarom probeer ik nu voor hen de moeder te zijn, die ik voor mezelf wenste.

Het was een zonnige dag in maart, een maand die normaal koud en bewolkt is. Maar het weer was verfrissend en we maakten een uitje en lieten de zon wat glimmen op onze bleke huid om de luiheid van ons af te schudden. Met dit weer ging Thomas soms met zijn hond trainen, iets dat ik op koude bewolkte dagen moest doen aangezien ik door omstandigheden al drie jaar werkloos ben. Hij maakte graag gebruik van dat feit en ik probeerde zo onze gespannen relatie te verbeteren.

De laatste tijd had ik echter de indruk dat het zo niet meer lukte en hij precies wist hoe hij de zaken in zijn

voordeel moest draaien. Moeder zijn van een puber was niet makkelijk. Thomas was van nature anders, al van jongs af aan had hij een speciale behandeling nodig. Geen enkele straf werkte toen hij klein was. Vanaf de scheiding verloren we controle over hem en zonder dat we het in de gaten hadden begonnen zijn vader en ik zijn fouten door de vingers te zien. Dat had een negatief effect en we verloren ons gezag. Met zijn vader praten had geen zin meer en dus zat ik alleen met de verantwoordelijkheid. Nadia hielp mij wanneer ik moeilijk met hem om kon gaan. Hun klein leeftijdsverschil maakte dat zij dichterbij hem stond dan ik.

Het weer was ongelooflijk mooi en ik werd verleid tot een lunch in het openbaar park dicht bij huis. Zonnige dagen als deze zijn er niet vaak in maart! We woonden in Etterbeek, op vijfhonderd meter van het Jubelpark, dat loopt van de Tervurenlaan tot aan het Schumanplein waar de Europese Commissie ligt.

Brussel telt veel parken, bijna elke wijk telt er wel één. Er liggen cafés aan de straten eromheen en op warme dagen zit het bomvol mensen. Op koude dagen is het verlaten, afgezien van een paar fanatieke hardlopers die er in de ochtenden sporten.

Het idee om naar het park te gaan vond Thomas maar niets. Hij verscheen niet graag met mij in het openbaar, maar hij zal moeten leren mij en mijn keuzes te respecteren. Mijn zachte aanpak was mislukt. Misschien moest ik wat strenger met hem zijn. Ik hoorde zijn voetstappen de trap af dalen. Zijn vriendinnetje Kim was erbij. Zij zat dus met hem in zijn kamer.

“Het is mooi weer. Ik heb lunch klaargemaakt voor in het park. We moeten gebruik maken van het mooie weer. We

hebben vitamine D nodig.”

“Ik kan ook vitamine D pillen nemen”, zei hij op een onbeleeft toon.

“Zoals ik al zei: ‘We gaan.’”

“Ik wil liever binnen eten.”

Ik vond het een goed moment om hem de les te spellen en zei op strenge toon: “Of je eet met ons buiten of je gaat vanavond met een lege maag naar bed. Aan jou de keuze. Jouw vriendin is welkom om met ons mee te gaan.”

Die schrik in zijn blik had ik al lang niet meer gezien. Hij verwachtte mijn strenge reactie niet. Integendeel, hij dacht dat ik, zoals gewoonlijk, aan zijn wensen zou toegeven. Hij heeft er geen idee van hoezeer deze situatie me heeft uitgeput. Voortaan is het zo dat zolang hij onder mijn dak leeft, hij mijn regels moet opvolgen.

Hij riep geïrriteerd iets en liep terug naar zijn kamer, gevolgd door zijn vriendinnetje. Nadia kwam vragen wat er allemaal aan de hand was.

“Hij moet leren de huisregels te respecteren.”

Ze knikte zonder iets te zeggen. Een kwartier later waren Nadia, de hond en ik onderweg naar het park. In alle rust aten we de lunch. Nadia ging op haar rug liggen met haar koptelefoon op terwijl ik naar de mensen keek zonder ze echt in detail te zien. Alsof ik staarde naar hun lichamen in een poging te begrijpen waarom we allemaal zo verschillend zijn. Lange tijd was ik zorgeloos, aangesproken tot alles wat vreemd was. Alles wat het leven mij aanbood nam ik met alle genoegen aan, totdat ik tot over mijn oren verliefd werd.

Het was niet makkelijk mijn vader te overtuigen van mijn keuze Arabisch te studeren aan de Katholieke Universiteit van Leuven. Mijn moeder had liever dat ik aan de Franse

universiteit van Leuven ging studeren. De Leuvense universiteit is de oudste Belgische universiteit, heropgericht na de periode van Napoleon, die ze tijdelijk had gesloten. In de jaren 1960 werd de universiteit in twee delen gesplitst met ieder dezelfde naam in een andere taal: een Nederlandse en een Franse. Mijn moeder vond het vreemd dat ik voor de Nederlandse koos in plaats van haar taal en haar voormalige universiteit.

Franstalige Belgen willen zelden een vreemde taal leren. Nederlandstalige Belgen echter spreken vaker meer dan één taal. Mijn moeder wilde dat ik de familietraditie van Frans spreken in stand hield. Indertijd leek het alsof ik al haar hoop afnam, maar het bleek achteraf een goede keuze. Het opende mijn ogen voor het Midden-Oosten. En het is de reden waarom ik vertrouw in de keuzes van Nadia, hetgeen onze relatie makkelijk maakt. Het vertrouwen is wederzijds. Ik voel me dankbaar dat mijn keuze de juiste was.

Met een groep studenten reisden we naar Beit Sahour, in de buurt van Bethlehem. We werden ontvangen door een aantal Palestijnse families en ik vond onderdak bij een familie van acht mensen. Ik was nog zo jong, vol belangstelling voor de Palestijns-Israëliëse kwestie. Mijn haar was roze met blauwe lokken. Ik was beangstigend mager. De grootvader Abu Ali, die ook in het huis woonde, ontving mij die ochtend. We praatten en ik luisterde naar hem met alle aandacht. Ik vond het fijn om naast hem te zitten, en zijn vermakelijke verhalen te horen. Ondanks zijn hoge leeftijd van in de tachtig, kwam hij vitaal over met zijn ijzeren geheugen waarin hij de kleinste en leukste details opsloeg.

Op de eerste dag viel Abu Ali na de middag in slaap. Ik wilde meer familieleden ontmoeten, maar de kleinsten waren nog op school, de oudste was op zijn werk evenals de moeder die als lerares werkte op een van de scholen van de UNRWA (United Nations Relief and Works Agency). Ik had eerder met haar gepraat aan de telefoon, maar we hadden elkaar nog niet ontmoet. Met de studenten bezochten we een aantal dichtbijgelegen plekken, onder andere de Geboortekerk in Bethlehem.

Na een lange en vermoeiende dag kreeg ik bij terugkomst een dikke omhelzing van Zina, de moeder. Vervolgens bood ze me een warme maaltijd aan. Nochtans had ik haar gezegd dat ze dat niet speciaal voor mij hoefde te maken. Ik beloofde haar in het vervolg te helpen.

In de avond zat ik bij de grootvader Abu Ali, luisterend naar zijn verhalen. Ik begreep niet veel van wat hij zei. Zina vertaalde een aantal woorden naar het Engels die ik vervolgens in mijn schrift noteerde. We gingen naar de keuken om Palestijnse thee klaar te maken: salie in de winter, en munt in de zomer, zoals Zina me uitlegde. Aangezien het zomer was, maakten we muntthee. Een van haar zonen riep haar om hulp bij het huiswerk en ik maakte alleen de theepot klaar, toen een jongeman de keuken binnenliep. Hij had een donkere huid, was van middelgrote lengte en had zacht haar dat bijna tot zijn nek kwam. Hij keek me aan en zei vervolgens in het Engels: “Jij bent Lore, toch?”

Voordat ik kon antwoorden kwam Zina weer de keuken binnen. “Heb je Lore ontmoet?” vroeg ze.

Hij nam me een moment in zich op en antwoordde zijn moeder in het Arabisch: “Ze zou mooier zijn als ze haar haarkleur zou veranderen!”

De moeder werd wat gespannen: “Omar houdt van grapjes!”

“Verstaat ze Arabisch?!” zei Omar verlegen.

Ik glimlachte om zijn schaamte weg te nemen en zei in het Arabisch: “Hallo Omar. Aangenaam je te ontmoeten.”

Hij strekte zijn hand uit en keek me lang aan: “Aangenaam!”

Op dat moment vond hij het misschien wel hilarisch dat ik het moderne standaard Arabisch sprak, al leek hij ook erg verbaasd. Hij excuseerde zich nadat hij zijn moeder had verteld dat hij met zijn vrienden al buitenshuis had gegeten. Elke dag ging ze naar haar werk en zorgde ze voor haar vijf kinderen, de grootvader, die de vader was van haar man die als martelaar is gestorven, en haar moeder die leed aan alzheimer en constante zorg nodig had. Elke dag maakte ze drie keer de lunch klaar vanwege de verschillende schema's van haar familieleden.

“Word je daar niet moe van?” vroeg ik haar.

Ze glimlachte en antwoordde dat ze daar na negen jaar, toen haar man als martelaar stierf en ze de zorgen voor de familie alleen moest dragen, wel aan gewend was. Ze wist niet hoe ze moest uitrusten of kon genieten te midden van alle continue druk en oneindige eisen. Misschien miste ze daarom ook geen rust.

De klik tussen ons was er, dat voelden we allebei. Ze leek jonger dan de veertig jaar die ze was. Als je haar zag zou je niet zeggen dat ze al vijf keer is bevallen. Omar was haar oudste zoon. Vervolgens kwam Fadi, die nog op de universiteitsbanken zat, Mohammed, die naar de middelbare school ging, en de tweeling Ahmed en Mai, die nog in de lagere school zaten. Fadi verwelkomde me altijd in de ochtenden, samen met de grootvader. Hij kwam aardig

over en was twintig, een jaar jonger dan ik, al leek hij ouder.

Ik had een goede band met iedereen, maar met Omar was het vanaf het begin al gespannen. Hij kwam die avond zijn kamer niet uit. Dat stoorde mij, al wist ik niet waarom. Ik wierp een paar stiekeme blikken naar zijn kamer totdat ik de hoop verloor dat hij eruit zou komen. Ik excuseerde me en viel na een vermoeiende dag in slaap.

“Mama??”

Nadia's stem trok me weg uit mijn gedachten. Vijftien jaar zijn snel voorbij gegaan. Ik was toen begin twintig. Nu ben ik een moeder van twee. Het leek erop dat ze me al een tijdje riep terwijl ik in mijn mooie herinneringen verzonken zat. Haar blik ging dwars door me heen. Ze begreep wat ik doormaakte, alsof zij als een boef door mijn geheugen wandelde.

“Ja schat?”

“Je hebt een bericht ontvangen op je telefoon.”

Na het lezen van de sms stond ik snel op. Ze keek me verbaasd aan en ik vroeg haar om de spulletjes alleen mee te nemen naar huis omdat ik ergens naartoe moest.

Thuis wisselde ik snel mijn kleren, checkte of er nog genoeg op mijn metrokaart stond en of mijn portemonnee en mijn huissleutel in mijn tas zaten, en ging gehaast de deur uit richting de betoging aan de Israëlische ambassade. Daar zou ik Sarah wel tegen kunnen komen!